

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Opfølgninger fra Skrive Sogn.

af
A. J. Marcusen.

Trykt i
„Mødernesmaalets“ („Dannevirke's“) Trykkeri.
1913.

Sognets Beliggenhed.

Skrave Sogn grænser mod Nord op til Kongeaaen, mod Syd til Rødding, mod Øst til Jels og Skodborg og mod Vest til Hjerting og Lintrup Sogne. I Sognet ligger Bjerne Røbenhoved, Krogstrup og Vangetved med Vangetved Skov. Sognets samlede Indbyggerantal er efter den sidste officielle Offentliggørelse 724 Personer.

I det følgende skal forsøges at hidsette forskelligt fra ældre Tider vedrørende Sognet; men dertil skal dog paa Forhaand bemærkes, at da Skrave Sogn har været et Annex til Rødding i 400 Aar, vil dette Forhold paa sine Steder medføre, at et og andet, som ikke rigtig har kunnet finde Plads i „Optrætelser fra Rødding By og Sogn“, omtales her.

Skrave udgør siden den 1. April 1904 et eget Sogn med sin egen Præst og Præstegaard, der ligger smukt lige sønden for Kirken.

Den gamle Kirke.

Sagnet fortæller, at Kirken skal være bygget af Dronning Dagmar, som døde i Maret 1213 i Ribe.

Naar man betragter Kirken saa vel ude som inde, kan den nok se ud til at stamme fra den Tid. Set udefra tager den sig ret anselig ud, men kommer man ind i den, tager den sig betydelig mindre ud; dette skyldes til Dels de tykke Mure og den ringe Vidde, Kirkestibet har.

I Kirkens Indre skal henvises til, at det har en høj, smukt hvælvet Kordør, i Smag med den i Rødding Kirke, kun næppe saa høj og bred. Oven over denne hænger den korsfæstede Kristus i halv Legemsstørrelse. Paa Væggen til højre er anbragt en udskåret Træfigur, som fremstiller Jomfru Maria. Overfor denne Figur paa den modsatte Væg staar en lignende, som skal være Apostlen Johannes. Disse tre Ting er meget gamle og stammer fra den katolske Tid, hvorimod Altertablen, som er af nyere Dato, ikke har nogen særlig Kunstværdi; men den er ellers ret køn. Paa den nordre Væg hænger en *M i n d e t a b l e*. Øverst paa denne er malet to smukke, vajende Dannebrogsslag; under Tabellen staar følgende Indskrift:

„Peter Lauridsen, Knude, Menig ved

10. lette Infanteri-Bataillon. Saaret ved Fægtningen i Sundeved den 13. April 1849, hvor han fik en Kugle gennem Hovedet; død paa Augustenborg Lasaret samme Aar."

Kirkeloftet er et fladt Bræddeloft med Hvælvinger under Taarnet. Klokken i dette bærer en latinsk Indskrift, som i Oversættelse lyder:

„Gil Dig, Maria, Du Benaadede!"
I det Herrens Aar 1437,
i det Aar ved Pinse.

Om 24 Aar kan den gamle Klokke altsaa fejre sit 500 Aars Jubilæum.

Kirken har i ældre Tider haft Indgang fra Nord og fra Syd, og man kan endnu se Omridsene af de to tilmurede Døre inde i Kirken. Disse vidner om, at der sandsynligvis ingen Indgang har været i Taarnet den Gang. I den katolske Tid har det nok været Skik og Brug, at Mænd og Kvinder havde deres særskilte Døre, Mændene deres i Syd og Kvinderne i Nord, og i mange gamle Kirker har man det Tilfælde, at der er to Døre tilmurede (det er ogsaa Tilfældet i Rødding Kirke). En anden Historie fortæller herom, at Herremændene i Sognet ikke kunde enes om at gaa ud og ind ad samme Dør og derfor fik hver sin.

I Skrave Sogn har der ligget to adelige Gaarde, som jeg senere skal fortælle om. Det kunde jo godt tænkes, at ovennævnte var Tilfældet hos disse to Herremænd, men om det har været det i Skrave Sogn, skal her kun fremsættes som en Formodning.

I Føvling Kirke ses for Eksempel ogsaa to tilmurede Døre, hvorom der fortælles, at Herremanden paa Nielsbysgaard og Ejeren af Sønderstov kom i Strid om, hvem der skulde gaa først ind ad Kirkedøren, tilsidst fik hver sin Dør, og Striden var endt.

Indgangen til de gamle Kirker førte igennem en lille Tilbygning, som kaldtes Waabenhuset og sædvanlig laa paa Sydsiden af Kirken. Her skulde alle de, der bar Waaben hos sig, lægge deres Værge bort, før de gik ind i Kirken. Det kunde somme Tider være nødvendigt nok for de mægtige Herremænd. Waabenhuset havde ogsaa et andet Navn, nemlig Skriftehuset (æ Skrøvt-hus). Denne Benævnelse hidrører fra, at en Moder, der efter sin første Medkomst holdt sin Kirkegang, her modtoges af Præsten og fik Velsignelsen. Derpaa førte han hende op i den øverste Stol i Kirken og anviste hende en Plads paa Kvindernes Side. Endvidere var det Skik, at en Person, der havde forset sig og var bleven ude-

luffet af Kirken, skulde skifte her og love Bod og Bedring og bede om Tilgivelse og Lov til at gaa ind til Gudstjenesten. Disse Mennesker sit Plads anvist nederst i Kirken, for saa ved god Opsørsel at rykke højere op i Rækken. Nu er disse Stikke overalt saa godt som borte.

Udefra set gør Taarnet paa den gamle Kirke nærmest Indtryk af ikke at være fuldført. Dets firkantede, massive Mure rager kun ganske lidt op over selve Tagryggen. Her holder det brat op, og Spiret, om det da kan kaldes et Spir, viser ligeledes en brat Afstumpning, saa man ubilkaarlig faar Indtrykket af, at Arbejdet er blevet pludselig afbrudt.

Med Hensyn til Kirkens ydre Bygning lægger man Mærke til nogle store Skildsten, derefter begynder de sædvanlige tilhuggede Granitsten. Der ind imellem ses store Mursten, og hist og her er en raa Kampesten lagt ind i Muren, saa man ubilkaarlig faar det Indtryk, at Arbejderne den Gang har taget det Materiale, som var nærmest ved Haanden. Men de gamle, svære Mure har trodsset Tidens Tand og kan vel sagtens endnu staa for mangen en Tørn.

I Kirkens Østgavl ses to Personers Bystbillede indmejslet i en Sten, og her-

om siger Sagnet, at det skal være Kong Valdemar og Dronning Dagmar. Paa Sydsiden er der en tilhugget Sten med nogle allegoriske Streger, som vistnok skal bethyde et Solmærke — et Solur kan det ikke kaldes — hvorefter man i gamle Dage beregnede Solens Gang. Det passer ogsaa godt med, hvad de Gamle har fortalt os, at de i hine Tider brugte Taarnet som Tidsmaaler. Nu skjules Kirken næsten af opvoxende Træer, men før, da ikke enhver havde et Ur i Lommen, og Kirken var synlig i en lang Afstand, kunde man følge Tiden, alt som Solen skred frem paa Firmamentet, ved at se paa Skyggen, som Taarnet kastede hen over Jorden. Paa denne praktiske og billige Maade forstod de Gamle at hjælpe sig. Men nu, da Kirken ikke mere træder saa stærkt frem i Landskabet, vil det for mange, som har været vant til at se Kirken fra deres Hjem, være et stort Savn. —

Den bekendte Talemaade, at den „ligger lige i Bejen som Skrabe Kirke“, lader sig ved Folketradition estervise. Gamle Folk i Sagnet kan efter mundtlig Overlevering fra deres Forældre og Bedsteforældre endnu paavise, hvor Bejen er kommen østfra. Den førte i sin Tid lige op mod Kirken, hvor den delte sig i to Arme,

en i Nord til Røbenhoved og en i Syd til Skravegaard og By. Forholdene passer godt til den Tid.

Vejen ind til Byen har sikkert nok ført videre frem mod Syd til Langetved. Resten af den gamle Vej med Badestedet gennem „Farrisbækken“ tyder derpaa. Efter at nævnte Gaard og By er forsvundne, har Vejen tabt sin Betydning og er ophørt at bestaa, men i dens Sted er den nuværende Vej fra Langetved kommen, og den løber lige ved Kirken ind i den, som fører til Røbenhoved. De to Veje omkring Kirken har ogsaa tabt deres Betydning og er bleven afløste af den ny Vej, som kommer østfra og gaar lidt sønden for Kirken, hvor den støder til Langetved-Røbenhoved-Vejen, og hvor den fælles Kirkeplads da er bleven indrettet eller har dannet sig.

Kirkegaarden.

Den smukke og godt vedligeholdte Kirkegaardens Grave er pyntede med Mindestene og Blomster; men desværre ser man ogsaa her som paa andre Kirkegaarde mange Grave, som er i stærkt Forfald og hjemfaldne til Forglemmelse. Man kan dog ikke undre sig deraf, thi Skrave Sogn er for det første gaaet stærkt tilbage i Indbyggerantal, og for det andet er flere af de store

Gaardeſ Slægter, ſom levede og blomſtrede her for to Menneſkealdre ſiden, dels uddøde eller bortrejſte. For det meſte er det første Tilfældet. Af de her Hvilende ſkal jeg nævne et gammelt Egtepar, ſom er begravet paa den nordre Side af Kirken, hvor man kan ſe en ſtor Kampeſten rejſt med følgende Indſkrift:

Dannebrogſmand

Hans Diderik Kloppenborg,
født i Gram d. 28. Juni 1802,
død i København d. 7. September 1882.

Med Siden deraf ſtaar en oprejſt Mindeſten, hvorpaa man kan læſe følgende:

Mette Kiriſtine Kloppenborg,
født Thauſen,
født 1804 paa Toftlundgaard,
død i København 1878.

Det her til Hvile ſtedte Egtepar var bekendt for ſit jævne og ligefremme Væſen, og Kloppenborg var en Mand, der tog ibrig Del i Datidens Nøre baade i den aandelige og i den politiske Verden. Han ſtod i høj Gunſt hos Frederik den Syvende, ſom han ofte beſøgte uden ſærlig Anmeldelſe eller Andragende om Audienſ.

Det var helt fornøjeligt at høre den Gamle fortælle om diſſe Beſøg. Engang

vilde han ved et saadant Besøg uden videre gaa ind til Kongen, men blev standset af den vagthavende Officer, som ikke vilde lade ham passere. Det vilde den Gamle ikke finde sig i, og til sidst blev begge lidt højtrøstede. Det hørte Kongen indenfor, lukkede Døren op og sagde: „Goddag Kloppeborg, værsgod og kom ind!“ „Tak,“ sagde Kloppeborg, „men a kan jo et kom ind for den her Knejt!“ Da Kloppeborg atter forlod Slottet, trykkede han Officeren venjabelig i Haanden.

Udfor Kirkens Østgavl, henimod Kirkegaardsdiget, staar en Sørgeast paa en enlig Grav, der er pyntet paa en ret mærkelig Maade. Der er endnu ingen Mindesten rejst over den Hedengangne, skønt han er bleven begravet den 19. Juni 1890. Den her Begravede var i vide Kredse kendt under Navnet „Fætter Schmidt“. Han var født omkring Aaret 1830 i Øster Lindet, og hans Fader var Degn og Lærer. Efter at have lært Urmagerfaget drog han til Amerika, hvorfra han først kom hjem efter 20 Aars Forløb som en velhavende Mand.

Jens O. Schmidt var en ejendommelig Person, men en Mand, der var velkommen i ethvert Hjem, hvor han kom. Han var i sig selv, hvad enten han talte med Høje

eller Lave, overalt en munter og venlig Mand.

I Øster Vindet havde han en hel Del Søstendebørn, som alle kaldte ham for „Fætter“. Dette bredte sig videre ud, saa han næsten blev kaldt „Fætter Schmidt“ for hele Nordslesvig.

Hans Ungdomselskede døde i sin blomstrende Vaar, og han selv forblev ugift. Han døde i Røbenhoved, og en Vigskare paa 42 Bogne fulgte ham til hans sidste Hvilested paa Skrave Kirkegaard.

Der kunde endnu nævnes andre kendte Personer, som her hviler, men det vil der senere blive Lejlighed til.

Det gamle Kampestensdige, som har hegnet om Kirkegaarden i Aarhundreder, er i 1872 blevet omsat af Stenhugger P. Petersen, som i en Sten, der sidder ved Indgangsporten, har hugget sit Navn med fremhævet Skrift. Fra Kirkegaardens Inderside er der opkastet en Jordvold mod Stendiget. Arbejdet gør dets Mester Fre, og det er smukt at se det gamle og det ny forene sig i smuk Harmoni.

Et gammelt Sagn.

Et lille Stykke øst for Kirken nede i Lavningen er et lille Vandløb. Det er saa lille og tilgroet om Sommeren, at man

godt kan gaa forbi det uden at ænse det, og dog knytter der sig et mærkeligt Sagn til dette Sted, som kaldes „Brudefig“. Det fortælles, at i længst henspundne Tider kom engang en Brud, som skulde gaa over Vandløbet, men da hun ikke kunde komme tørskoet over, lod hun to Brød hente, som blev lagte i Vandløbet, og som hun vilde benytte til at komme over paa. Men da hun satte Foden paa Brødet, sank baade Brødet og Bruden i Dybet og kom aldrig mere til Syne.

Saaledes fortæller Folkeoverleveringen endnu den Dag i Dag. Sagnet lyder noget mærkeligt; men lad os saa høre en anden Gengivelse deraf.

Den Lavning, som strækker sig herfra og mod Øst til Skodborg Sogn har i sin Tid været en stor Sø. En Vinter, da Søen var stærkt tillagt med Is, vilde et Brudetog benytte denne og i Glæde køre midt over Søen. Pludselig brast Isen under Brudens Glæde, og Køretøj og Mennesker forsvandt i Dybet. Denne Fortælling lyder mere troværdig og kan godt være hændet. Det er en Kendsgerning, at der her for en halvtredsfindsthye Aar siden har været en lille Rest af en Fjendsø. Denne er nu afledet, fornemlig gennem dette lille Vandløb „Brudefig“. Om saadan en

mindre Jndjø brugte man før ogsaa Navnet „Sig“ (et lavt sumpet Sted), og Navnet „Brudesig“ har det faaet efter ovennævnte Sagn om den druknede Brud. Her maa Sagnet's Oprindelse søges, og det om den i Dybet sunkne og druknede Brud er en senere opstaaet Fortælling. Men som ovenfor gengivet mener Forfatteren af disse Linjer, at Sagnet maa være opstaaet.

Det forsvundne Hønsager.

I Skrave Sogn har der ligget en adelig Gaard, som kaldtes „Hønsager“. Den nævnes baade i Traps Topografi og i J. N. Schmidts „Slesvigs Land og Folk“; men det er ogsaa det hele, man faar at vide herom af disse to Mænd. Noget om, hvor Gaarden har ligget i Sognet, eller naar den er forsvunden, nævnes ikke, dog havees en Formodning om, at den skal have eksisteret i Begyndelsen af det 14. Aarhundrede, men er saa forsvunden. Dens Navn har heller ikke været „Hønsager“, men „Horsager“. Dette leder ogsaa paa Spor efter, hvor Gaarden muligt har ligget. I Langetved By's Fordebog fra Udskiftningstiden, 1770—1790, faar en Mark Benævnelsen „Horsager“. Dette Navn har altsaa været til den Gang, og man kan jo tænke sig, at Gaarden har lig-

get der. Nævnte Mark ligger imellem Langetved og Skolen og grænser i Nord med en noget stejl Brink op til Farrisbækken. I Syd er der i Marken en lille Sænkning, som ogsaa nok har været Vand i ældre Tider; man kan heraf tænke sig, at det har været en befæstet Plads heromkring. „Hors“ er jo den ældgamle danske Betegnelse for en Hest; den findes f. Ek. i Blichers „Søren Ranne-Risen“: „Saa hug han sin Hors med sin Træstohæl“ og saa videre. I Langetved bruger Folk da ogsaa ofte i Steden for Navnet „Horsager“, Navnet „Hesteager“, maaske endog det sidste tiere end det første.

Stravegaard.

En anden adelig Gaard var „Stravegaard“, som har ligget et lille Stykke vest for Kirken. Hvornaar denne Gaard er forsvunden, fortælles der ikke noget om i Føllemunde, og af dens Beboere nævnes kun to adelige Jomfruer som de sidste, der har ejet Gaarden; derefter er den forsvunden. Sagnet paastår, at de to Frøkener ogsaa har bidraget til Kirkens Opsørelse, men det passer dog næppe, det kan derimod tænkes, at de har skænket noget til Kirkens Udsmykning, maaske Kirkeklokken. Inscriptionen tyder paa, at den er skænket af Vin-

der og indviet til Pinsesfesten. Gaarden har nok været til endnu den Gang, Aar 1437, da Klokken blev støbt. Om Strave By, der laa tæt ind til Gaarden og vest for denne, fortælles, at den i det 14. Aarhundrede kaldtes „Scraghæ“, men 1580 eksisterede den ikke mere; dens Jorder var da delte imellem Langetved og Røbenhoved.

Da nævnte Byer allerede havde delt Jorderne imellem sig 1580, har Strave By nok været udbød adskillige Aar i Forvejen, og jeg tænker, By og Gaard er fulgte ad. Gaardens Jorder har ligget omkring Kirken og kaldes endnu „Stravgaard Mark“. Der, hvor Byen har ligget, ses endnu et Par Huse, som hedder „Stravhuse“. Om Strave By og Gaard og „Horsagers“ Forsvinden har Folketraditionen ikke bevaret synderlig meget; det synes for det meste glemt. Noget nærmere derom kan sikkert faas paa Rigsarkivet i København, men saa vidt rækker disse Optegnelser ikke.

Langetved.

Ved Farrisbækken i Strave Sogns sydlige Del ligger Byen Langetved, som alt fra ældre Tid har været en ret betydelig By.

Navnet „Langtved“, som det skrives i forrige Tider, kommer af, at den var byg-

get i to lange Rækker i Øst og Vest ligesom det gamle Rødding. Denne langagtige Form træffes meget sjældent, de allerfleste Landsbyer ligger gerne ligesom stræde omkring mellem hinanden; dette kan endnu ses, selv om en By ved Udvandring næsten er forsvunden.

Før Udfikstningen har der i Langetved været fire Helgaard, som dannede Grundlaget for det øvrige af Byen. Dette kan ses af et Skatteregister over Sønderjylland fra 1542, udgivet af F. Falkenstjerne, København 1895.

J nævnte Skatteregister staar opført:

L a n g e t v e d.

Peter Terckelsen	7	Mark	8	Stilling
Nis Matzen	7	"	—	"
Claus Lausen	7	"	—	"
Stafend Terckelsen præfectus	—	"	—	"

Denne Skat kaldes Overstat. Ved præfectus er intet Tal anført.

Under Betegnelsen „Aarlig Pengeafgift og Sagt“ kommer paa et andet Sted i Registret,

L a n g e t v e d.

Lau Clausen	3	Mark	5	Stilling.
Den samme for Sagt			12	Mark.
Stafend Terckelsen, Herredsfoged.				
Nis Matzen	4	Mark	1	Stilling.

For Jagt er intet anført.

I Skatteregisteret findes ingen andre Navne for Langetved end de fire før nævnte Navne. Disse var ansvarlige for hele By-
skatten, og de mindre i Samfundet maatte betale til Gjerne af Helgaardene. Saaledes var det isøvrigt alle Steder paa den Tid, og det er først helt hørt op for et halvt Aar-
hundrede siden.

Det skal endnu blot bemærkes, at en dansk Mark var, hvad vi nu kalder en Proune, altsaa ingen store Summer, men meget i hine Tider.

Anneksgaarden.

Præstegaarden eller Anneksgaarden, som den ogsaa kaldes, er ligesom de to Adelsgaarde ogsaa forsbunden, men om denne veed man dog noget mere, og der skal her hidsættes følgende:

Gaarden har ligget paa Sydsiden af Byvejen hen imod den østre Ende af samme. Resten af en gammel Have med nogle knudrede Frugttræer kendetegner Stedet. Gaardens Bygninger er forsbundne for henimod 70 Aar siden, dens Jorder solgtes forud og udstykkedes, men vi skal dog anstille nogle nærmere Betragtninger herover.

At Anneksgaarden har været Strave

Sogns Ejendom, kan der ikke være Tvivl om, da den har været overladt til Præsten i Rødding som Vederlag for hans Gerning som Præst i Skrave Sogn. Gaarden har siden stadig været bortforpagtet, saa længe, at den er forspunden helt.

Den første, som har haft Gaarden i Forpagtning, er, saa vidt vides, Stephan Terkelsen. I Præstefortegnelsen over Præsterne i Rødding og Skrave Sogne efter Reformationen hedder det ved den første:

„Magister Thomas Knudsen har 1526 som Sognepræst for Rødding og Skrave fæstet og lejet Anneksgaardens to Ottinger i Vangetved bort til Stephan Terkelsen.“

Forpagtningsafgifterne nævnes ikke, ligesom man deraf heller ikke kan se, om det blot har været en halv Gaard paa to Ottinger eller en hel Gaard paa fire Ottinger, saa at den muligvis har været bortforpagtet i to Dele.

I Optegnelserne om de efterfølgende Præster nævnes intet om Anneksgaarden før ved den tiende i Rækken, Christian B o h s e n. Om ham skrives, at han i Aaret 1694 blev Præst for Rødding og Skrave, Aar 1711 prædikede han for Kong Frederik IV. Det nævnes ikke, hvor det

var; men der kan næppe tvivles om, at det har været i Strave Kirke. Endvidere hedder det, at han havde en 8-aarig Proces med Chresten Jepsen i Rødding om Anneksgaarden i Langetved.

I denne Sag faldt den 9. Marts 1706 Dom i Glückstadt, hvorved Præsten opnaaede, at Tienden af Gaarden blev anerkendt, som derpaa i de kommende Aar nok ogsaa er bleven betalt.

Ved de fire efterfølgende Præster nævnes intet om Anneksgaarden eller Afgifterne, men ved den femtende, Johan Hempel, vaagner den atter. Da Tienden ikke blev betalt, anlagde sidstnævnte Præst Sag imod Ejeren. Men da han ikke kunde fremvise Dommen fra 1706, tabte han Sagen og maatte betale Omkostningerne, 100 Rigsdaler, som er lige saa meget som 225 Mark.

Hvorledes Anneksgaarden, som jo dog har været Strave Sogns Ejendom, kunde gaa tabt, er ikke til at forstaa; men at den allerede var tabt 1706, kan man se deraf, at Pastor Boysen kun opnaaede at faa Tienden anerkendt. Hvordan Dommen fra 1706 er bleven borte, er ligeledes lidt uforstaaeligt; den maa jo være opbevaret i Rødding Præstearkiv tillige med de øvrige Dokumenter, som vedrører den Sag. Men da

Præstegaarden om Aftenen den 4. Januar 1809 brændte og ikke alle Arkivets Papi-
rer blev reddede, er det jo muligt, at nævnte
Dom fra 1706 har været iblandt de Pa-
pirer, som gik op i Luer. Dette har For-
pagteren af Anneksgaarden benyttet sig af
og erklæret Gaarden for sin Ejendom.

Den sidste Inderhaver hed Lorentzen og
stammede fra helt andre Egne. Han for-
svandt fra Langetved efter at have udstyk-
ket Jorderne og nedbrudt Bygningerne.

I den til Rødding hørende større Præste-
gaardskov ses et gammelt Jorddige. Sko-
ven har i hin Tid været delt mellem de to
Sogne, og hvert havde sit Stykke. Det hele
blev dog bevaret for Rødding. Fra Skrave
Sogn er der for en Del Aar tilbage bleven
gjort Fordring paa dette Stykke Skov; men
det forblev, hvor det var.

Ja, saa er der ikke mere at fortælle om
Anneksgaarden, men det kunde dog være
af Interesse at bemærke, at Gaardens før-
ste Forpagter, Stephan Terkelsen, og den
i Skatteregisteret nævnte Stafend Terkel-
sen naturligvis er en og samme Mand. Det
sidste Navn efter Skatteregisteret er det rig-
tige, Stephan Terkelsen er en senere Om-
skrivning. Af disse to Navne kan man end-
videre udlede, at Anneksgaarden samtidig

baade har været Præste- og Herredsfogedgaard.

I Skatteregisteret af 1542 nævnes Stafend Terkelsen to Gange, første Gang som Præfekt, anden Gang som Herredsfoged, men begge Gange uden Talangivelse af Staten. Han har altsaa, som forhen nævnt, været skattefri, men i Anmærkningen ved Bøengeafgifter læses: „Giver 4 Mark i Aaret 1524.“ Han har altsaa den Gang ikke været Herredsfoged, men derfor kan han jo godt have været Forpagter af Anneksgaarden, og Forpagtningen er saa bleven fornyet i 1526. Hvorlænge han har været Forpagter paa Gaarden, veed man ikke, men han kan jo godt have været det endnu 1542. 4 Mark Skat svarer til en halv Gaard, henholdsvis til to Ottinger.

Angaaende Navneforandringen, hvor Stafend Terkelsen er bleven til Stephan Terkelsen, da skriver det sig fra Rødding Præstegaards „liber daticus“, der i 1775 paany er optegnet af Pastor Niels Tøxen. Da jeg i 1895 tog nogle Uddrag af dette Skrift, kendte jeg ikke Skatteregisteret fra 1542, som ogsaa var udkommen nævnte Aar.

Foranstaaende er af en noget indviklet

Natur; men jeg haaber, at Lærerne kan finde sig til Rette i det.

De af Pastor Løgen begyndte og af de efterfølgende Præster fortsatte Optegnelser i „liber daticus“, endvidere Pastor Hempels Optegnelser og den af ham i 1835 atter paabegyndte „liber daticus“, disse udmærkede Haandskrifter, gif desværre tabte ved Præstegaardens Brand Natten til den 16. Oktober 1898. Men det bedste og vigtigste er dog blevet bevaret i en Afsskrift, som var bleven taget 3 Aar i Forvejen.

Fra Udføistningen.

Uj et i Langetved opbevaret Landudføistningsdokument ses, at man her har begyndt paa Udføistningen af Jorderne i 1772, og at den til Dels har været til Ende 1782. Ræonte Dokument er paa 54 hele Ark med tæt skrevne Sider. Der er ført lange Forhandlinger ved Fordelingen af Jorderne, som det vilde være alt for stort et Arbejde at beskrive her, og som det heller ikke vil byde nogen videre Interesse at læse her. Derfor skal der kun gives en lille Skitse af disse Forhandlinger.

Til at lede Udføistningen var af Kongen udnævnt Herredsfogderne Hinrich Daue i Sygum og Christian Nutzen i Noost, Kon-

gens Husfoged i Haderslev. Som Boniteringsmænd var udnævnt Peter Dall i Røbenhoved og Hans Jversen i Brøstrup. Efter at Amtmand von Klingenberg i Haderslev havde stadfæstet Valget af Boniteringsmændene, begyndte Udskiftningen.

N r. 1. Jens Nikolaj Thansen lægger fra sig det Stykke Namaj fra Vestergaards Skifter til Markstel ved Gastrupgaard Mark, desforuden 6 Skaar, som ligger ved Jep Mikkelsens, kaldet „Landmy“. — Dette er noget uklart; men det staar saaledes i Skriftet. N r. 2. Jofum Johansen lægger fra sig o. s. v..

Paa denne Maade fortsættes i det uendelige. Saa forhandles der om Beje til Grundstykkerne. Først gaar de her, saa gaar de der, sønden for Knud Holdensens Aalgaard o. s. v. Saa kan man læse en hel Del Navne, naar endelig et Objekt er afsluttet; men to Navne kan man bestandig se neden under, nemlig Jens Nikolaj Thansens og Knud Holdensens. Disse to vender altid tilbage, og det synes, som om de har været Hovedpersonerne i Foretagendet.

At det har været et brudsbomt Arbejde med denne Udskiftning, ses ikke blot deraf, at der er ført saadanne lange Forhandlinger, men ogsaa af den Mængde Tal, der er opregnede ved Boniteringen og Opmaalingen.

Hvem der ønsker at kende et saadant Dokument, maa studere det, og hvis han vil have fuld Besejning eller Kendskab, maa Vedkommende gaa ud paa Mark og Vej og studere videre.

Samtidig med Udskiftningen begyndte Udskiftningen af Gaardene, og Bønderne, som nu blev Selvejere, handlede indbyrdes, købte og solgte Jorderne, som det passede dem bedst. Nogle flyttede efter egen Tilskyndelse ud i Marken, andre, navnlig de, der havde en Fæstegaard, fik Ordre til at drage andet Steds hen, begrundet paa den store Fare i Ildbrandstilfælde, da Husene laa saa tæt op ad hverandre. Peter Boisen fik saaledes Ordre paa at genopbygge den halve Fæstegaard, som var nedbrændt i den Tid, han sad som Forpagter der, ved Skodsborg Markskel. Han følte sig noget forudrettet derved; men det blev ordnet og Gaarden bygget. Gaarden ligger i Nærheden af Brudsig og har derefter faaet Navnet „Brudsiggaard“. Den brændte i Aaret 1770, og den ny Gaard maa være opbygget i de næstfølgende Aar.

Noget syd for „Brudsiggaard“, ved Farisbækken, ligger Tojtlundgaard. Dens Bygninger var allerede opførte 1778, og dens Jorder var opkøbte og sammenstykkede af andre nedlagte Gaarde eller mageskiftede

med dem. Dens første Ejer var Knud Holdensén, efter ham gik Gaarden over i Thahsen-Slægten's Eje, fra denne Slægt til Klop-penborgerne, og nu er den paa Skrum-agernes Hænder. Af Gaardens oprindelige Bygninger staar endnu det meste; de er snævre og lave, men ellers ret betydelige i Udstrækning. Naar man betragter det 80 Alen lange og 134 Aln gamle Salshus med dets 4 hvidkalkede Skorstene og den gamle Have, der skraaner ned mod Farrisbækken, kommer man til at tænke paa hensevndne Tider og Slægter. Vejen fra Langetved er oprindelig gaaet lige ud til Gaarden, men i Tidernes Løb er der sket den Forandring, at den nu gaar lidt i Syd for denne lige ind til Mikkelsborg.

Efter at Bønderne endelig havde faaet Jorden fordelt imellem sig, kom Turen saa til de i Samsundet mindre velstillede Folk. Først kom Byens Skoleholder (der staar Skoleholder i Dokumentet). For ham blev der udlagt Land til Græsning af 2 Røer og 4 Faar, som af Sandemændene blev bestemt til ialt 14 Skæpper. Derefter angives Boniteringen heraf og Arealets Størrelse.

Byens Smed fik til 2 Røers Græsning, hvilket tillagdes ham ind til Byens Begrave. Skomager Niels Hansen fik Land

til 2 Rørs Græsning, hvorfor han eller de, som bebod Huset, aarlig skal betale til Byen 3 Mark. Derefter kommer saa flere Jnderststeder; men da der er afrevet noget af de sidsteBlade, kan man ikke nøjagtigt se, hvormange, men der er omkring ved 10, som hver fik Græsning til en Ko. For dette Stykke Land skulde enhver af de Sidstnævnte aarlig betale 1 Mark og 8 Skilling som Afgift til Byen. 1 Mark 8 Skilling er lig 1 Krone og 50 Øre. Det var ikke meget, men en af de allerbedste Rør kostede den Tid ogsaa kun 5, højst 6 Daler Kurant, i Nutidens Penge vilde det være 20 Mark. Vor Tids unge, moderne Landmænd vil næppe forstaa dette.

Vinterfoderet til Skoleholderens Rør og Faar ordnedes saaledes, at fra enhver Gaard skulde der leveres et bestemt Kvantum Hø og Halm. Høet blev leveret efter Vægt, et Lis pund i hvert Bundt, Halmen slumpede man sig gerne til, da den ikke var saa kostbar som Høet. Brændsel leveredes paa samme Maade til Skolen og Læreren. Med Byrmeden gik det omtrent paa samme Vis. Smedien, Haandværkstøjet og Beboelseshuset lejedes enten af Byen eller af en eller flere af Gaardmændene, Smeden var enten Forpagter eller ansat af Byen, og hans Arbejder blev for det meste

betalte med Naturalier til ham og Familien og med de to Kæer; ligesaa fik han Brænde leveret. Inderfadderne — det burde vel egentlig hedde Indersterne — eller Daglejeren, som var hans almindelige Benævnelse, gif det med i samme Spor. Om Sommeren saa man at saa bjerget noget Hø til den fære Koo om Vinteren; den var Familiens Haab og Glæde. Hvor han arbejdede, fik han om Vinteren noget Halm til Koen og Brødkorn til Familien, selv fik han i Almindelighed Kofien, hvor han arbejdede. Undertiden — og det skete ikke saa sjældent — tjente faadan en Mand paa en Gaard som Abla Karl, og det var ikke det daarligfte. Her fik han i Regelen Lov til at græsse et Par Faar, som kunde give Uld til Strømper til Børnene, og naar saa Koen var dygtig og sparsommelig og kunde fede en Gris ved Siden af, saa stod faadan en Familie sig i Regelen helt godt.

Penge havde man i den Tid ikke mange af, men det hele reguleredes jo, uden at man brugte megen Mønt.

De her i korte Træk skildrede Livsivilkaar paa hin Tid gjalt ikke blot for Langetved, men hele Landet over, maaste med enkelte Afvigelser paa sine Steder og bestod endnu temmelig uforandrede ved Midten af forrige Aarhundrede; men fra

den Tid begyndte de kændeligt at forandre sig, og tilsidst forsvandt de helt. Tiderne blev bedre og flottere; den gamle Nøjsomhed begyndte at vige. At græsse en Flo ved Landevejen blev for simpelt, og der kom, om ikke strengt, saa dog et Forbud mod dette. Sølv- og Guldmønterne begyndte at komme op og beherskede nu det hele. Efter at Udskiftningen var til Ende, og Store og Smaa havde faaet hver sin Del, slutter Land-Udskiftnings-Dokumentet saaledes:

„Langetved, den 27. Maj 1782.

Peter Hansen, Hans Iversen, Lerkild Jensen.

At dette fiden indførte Sandemænds-Dokumente er med Originaler med Hensyn til Indesternes aarlige Afgift, Ord for Ord lignendes, dette attesterer jeg herved.

Hjgum, den 6. Juni 1782.

H. Daue

Herredsfoged.”

Hele det omfattende Skriftstykke er skrevet paa Dansk med Undtagelse af et Par smaa Skrivelser fra Amtmanden v. Klingenberg. Disse er paa Tysk.

Om det gamle Langetved kan endnu (om den ærede Læser ikke vil synes at disse Optegnelser tværes for langt ud) nævnes to Ting.

I Byens østlige Udkant er en gammel Kampestenbro; det er en saakaldt Trefagsbro, nemlig med tre Gennemløb. Den er opført af raat tilhuggede Kampesten, 3—4 Alen lange og lagt oven paa hverandre med en saadan Sikkerhed, at de trodser Tidens Tand. Denne Bro er henimod 150 Aar gammel. Men hvad der er mere interessant, er det ved Siden af fuldstændig bevarede Badestied, hvor man førte gennem Farrisbækken, før Broen blev bygget; men da Broen kom, kunde den Vejfarende løre over Broen eller gennem Badestiedet, som det behagede ham.

Midt i Langetved By, eller skal vi hellere sige i Kesten af Byen, staar to Ledstolper af Sten lige ved Vejen, godt to Alen høje, firkantede og smukt afbanede. Paa Stenene er indhugget:

S. T.

18 07.

Det skal sige: Severin Thomsen, 1807.

Øst for Langetved ligger Skoven „Hestehave“, der hører til Tostlundgaard; ved Indfærdslen til Skoven staar ogsaa to tilhuggede Ledstolper af Sten. Paa dem er indhugget:

J. T.

1. 2.

Det skal sige: Jens Thomsen, 1812.

Saa længe disse Sten staar der, er der næppe noget Menneske, der stænkter dem den mindste Opmærksomhed, men om de blev renset og satte op i Gaardens Have, vilde sikkert Børnene og de Unge søge Oplysning om disse Sten, og da vilde der være rig Lejlighed til at fortælle noget fra hine Tider, da Englænderne røvede den danske Flaade, da Kojacker og Spanioler huserede baade her i vor Hjemstavn og i vort gamle Moderland. Sikker vilde de Unge lytte og faa en Forstaaelse af, hvor vore Forfædre har stridt og lidt. De maa under saadanne Forhold komme til at fatte dyb Kærlighed til denne Jord, deres dyrebare Hjemstavn.

I en Beskrivelse over Haderslev Øster- og Vesteramt, udgivet 1838 af Skolelærer J. Nielsen i Hjerndrup, fortælles, at Langelved paa den Tid havde 14 Gaardmænd, 10 Raadnere og 7 Indesiddere. Langelved Skov er anført med 10 Raadnere og 2 Indesiddere. Af alt dette er nu tilbage 3 Gaarde, 1 Landboldsted og 3 Huse. Alt det øvrige er udflyttet og findes rundt i Sognet under Navnet Langelved Udflyttere.

Skovskolen.

Skovskolen var Navnet paa en lillebitte Skole, som laa i den østlige Ende af Langelved-Skov, hvor Børnene kunde gaa i Skole,

til de var 10 Aar. Derefter skulde de besøge Skolen i Langetved By. I Aaret 1876 blev en ny Skole bygget lidt i Øst for Langetved, hvorefter begge førnævnte Skoler blev ophævede og alle Børnene samlede i den ny Skole.

Pakstol.

Stedet og den lille Skoles Omgivelser kaldtes Pakstol. Hvorfra det mærkelige Navn har sin Oprindelse, kan her ikke eftervises, men der kan jo fremsættes nogle Formodninger. I gamle Dage brugte man den Talemaade at „sikke til Stols“. Dermed betegnedes en Person, der gerne vilde sikke mageligt og godt, men ogsaa en, som vilde herske og regere, „han sikker godt til Stols“ og ja videre. Der kunde tænkes, at i gamle Dage har der muligvis boet nogle mindre rare Folk herude i Skoven, som har skallet og valtet efter eget Forgodtbefindende. Om disse Mennesker kan andre muligvis have sagt, at „det Pak sikker ordentlig til Stols“ derude. Saaledes kan muligvis Navnet være opstaaet. Om min Fantasi er temmelig livlig paa dette Punkt, faar Læseren holde mig tilgode. Pakstol-Navnet er i Færd med at dø ud, selv ældre Folk har næsten glemt det.

Den lille Mølle.

For omtrent 30—40 Aar siden laa her i Nærheden af „Pakstol“ en lille Mølle af de saakaldte hollandske Stubmøller. Det var en firkantet Trækasse, saa rummelig, at en Mand og en Sæk Korn kunde faa Plads derinde. Udenpaa var fire Vinger, og en lang Stang stak bagud, hvorved hele Møllen, som stod paa en Bæl, kunde drejes op i Vinden med Haandkraft. Den var indrettet til Kornmalning, men i Folkemunde hed den altid „æ lille Knaagmøl“. Det kom af, at naar den var i Gang og især i temmelig stærk Blæst, saa knagede og bragede det i den gamle Kasse, og Møllen kunde somme Tider hælde helt over til den ene Side, saa man maatte frygte for, at den vilde vælte. Ejeren blev engang spurgt, om han ikke tog Møllen ind om Natten, naar det var daarligt Vejr. Som Svar fik man gerne en vældig Grimasse, hvorefter den Udspurgte naturligvis forsvandt. Disse hollandske Stubmøller var før ikke saa sjældne; men nu ses ingen flere her i disse Egne, „Knaagmøllen“ ved „Pakstol“ var en af de sidste.

Røbenhoved.

Paa et smukt Højdedrag i den nordlige Del af Estrave Sogn ligger Byen Røbenhoved, hvorfra man har en smuk Udsigt over

Kongeaaalen og Landstabet nord for Aaen, hvor man paa Fest- og Højtidsdage kan se gamle Danebrog vaje.

„Coppinghoved“, som Byen kaldtes i gammel Tid, er af gammel Oprindelse. Man antager, at Kongeaaen for omtrent 1000 Aar siden har været sejlbar for Datidens Skibe, og flere gamle Forfattere paaستاar, at Røbenhoved den Gang var en betydelig Handelsplads, hvor der dreves Handel i større Stil. Herfra stammer Navnet „Coppinghoved“, eller som det nu er bleven til: „Røbenhoved“. At der allerede den Gang har været en hel Del Boliger paa Stedet, kan der vel ikke tvivles om, og at senere Byen har udviklet sig deraf. Det nord for Kongeaaen lige overfor Røbenhoved beliggende Skibelund har da naturligvis ogsaa faaet sit Navn i hin Tid. Naar Stormen rasede fra Nord og fra Vest, søgte Skibene ind under det høje Bakkedrag for at ligge i Læ, deraf Navnet Skibelund.

Som Skibelund i hine Tider har været kendt viden om i Verden, er Stedet jo i vor Tid med sine Mindestene og med den smukke Plantage og Festsplads (det danske Olympia) kendt vidt og bredt som et Sted, hvor der afholdes store Fester, hvor Tusinder af Mennesker samles. Det var en lille Tur nord for Kongeaaen, men vi maa tilbage igen.

Følge det omtalte Skatteregister fra 1542 har efterstaaende otte Mænd betalt Overskat i Røbenhoved:

Jon Bendtzen	6	Mark	0	Stilling
Rnut Andersen	6	"	8	"
Jffer Bendtzen	6	"	8	"
Hans Petersen	7	"	0	"
Cresten Lauersen	7	"	0	"
Jep Trogelsen	7	"	8	"
Bendit	10	"	0	"
Esbjern Matzen	6	"	8	"

(De otte Navne er nøjagtig affkrevne).

Overskat betyder vel højest beskattet; de nævnte Mænd har vel nok siddet inde med hver en Helgaard, som jo dannede Grundlaget for de øvrige Halv- og Fjerdedelsgaarde. Dette nævnes under „Frøs Herred“. Krogstrup (Krogstorp) nævnes under Kalvslund Herred, og her er kun opført

Jep Matzen 7 Mark 8 Stilling.

Krogstrup har altsaa den Gang kun haft een Gaard, som i Aaret 1801 nedbrændte og blev udparcelleret.

Forinden jeg fortsætter, skal endnu nævnes, at der mellem Røbenhoved og Skodborg har ligget en By, som hed Brøstrup, men det er rigtignok længe siden, for det

hedder i Optegnelser derom, at den var forsvunden før 1580 og dens Jorder fordelte mellem Røbenhoved og Skodborg. Denne By samt Skrave og Skravegaard maa være forsvunden paa en Tid, hvor Krig og Pest har været Aarsag til deres Undergang.

Før Udskiftningen af Jorderne begyndte i 1770, har Røbenhoved været en tæt sammenbygget By, der ikke har haft nogen regelmæssig Form, men som de fleste Landsbyer har Gaarde og Smaahuse ligget spredte imellem hverandre, som det bedst traf sig. Midt inde i Byen har den saakaldte Grevegaard ligget eller Ridesfogedgaard, som den ogsaa kaldtes. Begge Navne lader sig vist ret godt forene. Jeg tænker mig, at der har boet en Ranggreve paa Gaarden, som for at kunne leve har faaet Ridesfoged-Embedet, og derved var det hele jo velordnet.

I Skatteregistret fra 1542 findes under Benævnelsen: „Aarlige Pengeafgifter og Jagt“ opført følgende 7 Navne:

R o p i n g h o v e d.

Jep Trogelsen, Pengeafgift			1 Skill.
Hans Petersen,	do.	3 Mark	13 "
John Benditzen,	do.	3 "	5 "
Unge Bendit,	do.	3 "	13 "
Rnudt Andersen,	do.	3 "	5 "
Christen Lauesen,	do.	3 "	5 "
Jffer Bundesen,	do.	3 "	13 "

Jep Trogelsen, der i Bengeafgift kun svarer 1 Skilling, betaler intet i Jagtavgift, men de efterfølgende 6 Navne er alle anførte med 12 Skilling Jagt Afgift.

Saa snart Udsigtningen var godt i Gang, gik det i København som overalt, man begyndte at nedbrøde de gamle Gaarde og flytte dem ud i Marken. Den første Gaard, som maatte holde for, var Grevegaarden, men den blev paa en Maade ikke flyttet ud i Marken, men over nord for Kongegaarden. Jeg kan ikke fremsjøre noget Dokument som Bevis for min Paastand, men jeg kan fortælle mine Jagtagelser.

Naar man følger Landevejen fra Brørup Station nordpaa, kommer man efter en Times Gang til en Gaard, der i Omfang ligner en lille Herregaard, og som hedder „Hulvad“. I Stuehusets Gavlen ud imod Vejen staar med tydelige, smukke Tal 1782. Øverst i Gavlen sidder der endnu to ældgamle Vinduer, hvorimod Stuehuset langt fra gør saa gammelt et Indtryk. Da jeg for omtrent fem Aar siden paa en Fodtur kom til Gaarden og stod og anstillede dnhfindige Betragtninger over Aarskallet, kom Eieren ud til mig, og jeg spurgte ham, om Stuehuset virkelig var fra 1782.

— Ja, det er det, svarede han.

— Vil De ikke fortælle mig noget om det?

— Jo, sagde Manden, det kan jeg jo godt, og saa begyndte han:

Jeg er ikke født her i Sognet og har kun haft Gaarden i nogle saa Aar, men jeg har hørt fortælle, — og det skal nok passe — at Huset har staaet i Røbenhovedovre i Sønderjylland. Det er bleven nedbrudt derovre, og det skal have taget ti Aar at føre Materialet hertil og saa det opbygget. Det blev kørt hertil paa Skovvogne (Vogne med lave Hjul) og trukket af Stude. Ved Nybygningen blev der savet tre Aen af Bjælkerne, da man syntes, at Huset var alt for vidt. Kommer man ind i Huset og ser de gamle, svære Døre med Messingbeslag og tunge, smedede Hængsler og meget mere, da er man straks klar over, at man er kommen ind i et meget gammelt Hus.

Her er gengivet, hvad jeg har set og hørt, og jeg tror ganske sikkert, at Grevegaardens Stuehus fra Røbenhoved nu er Stuehus paa Hulbadgaard. Nærmere Undersøgelser kan man jo nok foretage; men det vil koste Tid og Arbejde; det her anførte gør ikke Krav paa at være autentisk, men det har jo dog nogen Sandsynlighed for sig. Lunde-
gaard har ogsaa ligget inde i Byen, men er derfra flyttet ud paa sin nuværende Plads.

Under Nedbrændningen af denne gamle Gaard kom der mange Mursten til Gyne, som vejede 16 Pund eller et dansk Lispund Stykket. Det var de saakaldte Munkestenene, og man tænkte, om de kunde hidrøre fra Skravegaard, thi saa store Mursten lavede man i hvert Tilfælde kun i gamle Dage.

Bejstrupgaard med sit store anseelige Stuehus, bygget i gotisk Stil, og det øvrige store Bygningskompleks, som hører til Gaarden, ligger i Byens østlige Udkant. En Allee med store gamle Træer fører op til Gaarden. Omkring ved 1820, da Tiderne endnu var yderst daarlige efter de ulukkkelige Krige, som havde bragt Land og Folk paa Usgrundens Rand, kunde den daværende Mand paa Bejstrupgaard ikke godt klare sig. En Tobakspinder *Ottefen* i Haderslev, som havde en Del Penge staaende i Gaarden, overtog da Ejendommen og satte sin Næb, den unge *Hans Didrik Kloppenborg*, ind paa Gaarden som Bestyrer. Da der var gaaet og et Par Aar, og alt stod vel til, vilde *Ottefen* have, at *Kloppenborg* skulde overtage Gaarden, men denne vægrede sig derved og sagde, at Tiderne var ugunstige, han selv var for ung o. s. v., men saa erklærede *Ottefen*, hvem *Kloppenborg* kaldte „*Morbrot*“, at nu var den Snak forbi, og nu skulde han overtage Gaarden,

faa vilde alt det øvrige nok ordne sig. Klop-
penborg maatte saaledes halvt tvungen over-
tage den store Gaard. Da Onkelen var
død, stod der i hans efterladte Testamente,
at den Sum, som stod i Vejstrupgaard,
skulde Hans Diderik Kloppeborg arve og
Gælden dermed være betalt.

Denne Fortælling har jeg af den gamle
Kloppeborgs egen Mund, saa den skal nok
passe. Slægten Kloppeborg staar jo i fuld
Blomst paa Gaarden, og der er jo Udsigt
til, at den kan bevares længe.

I den før nævnte Beskrivelse over Ha-
derslev Øster- og Vesteramt fra Aaret 1838
er Røbenhoved opført med 18 Gaardmænd,
4 Raadnere og 7 Indesiddere. Dette laa
endnu for en stor Del samlet i Byen Rø-
benhoved, men efter den Tid er Gaarde
og Raadnerstederne rykkede saa stærkt ud,
at kun en Rest betegner, hvor Byen har
ligget.

Det vest for Røbenhoved liggende Krogs-
strup er opført i Beskrivelsen med 4 Gaar-
de og 1 Raadnersted, hvilket er den ud-
stykkede Krogsstrupgaard. Paa den vest-
ligste af disse Gaarde har der levet en
Mand, der hed Peter Ottesen, men
som kun var kendt under Navnet „Per Ot“.
Han døde 1878.

Om denne mærkelige Person skal vi dog

høre lidt. Med et Par Ord at forklare, hvad han var, lader sig ikke gøre. For det første var han Bonde, saa Smugler, Krybskytte og Fisser. Med disse fire Egenstaber præsenteredes Manden bedst. Gaarden brød Per sig ikke meget om, den lod han Konen og Folkene passe, han selv passede de tre andre nævnte Forretninger.

Før 1848, da „æ Lin“, Toldgrænsen, var ved Kongeaen, var det en dejlig Tid for „Per Ot“; Smugleriet florerede i stor Stil, og Per var gerne med. Han var i Besiddelse af nogle Kræmpekræfter, og at tage en svær Kræmmer med samt hans Kræmmerpose paa Skulderen og bære ham igennem Vaen var for „Per Ot“ et let Stykke Arbejde. Engang, da Per skulde bære et Par Kræmmere over, havde han lagt sig paa Lur efter Toldbetjenten. Da denne kom og havde sat sig ind i et lille rundt Baghus, listede Per sig frem, sprang til og smækkede Døren i, hvorpaa han bandt et Stykke Reb omkring Huset. Saa sagde Per til Toldvagten, at han nu blot skulde forholde sig ganske rolig en liden Stund, saa skulde han nok saa sin Frihed igen. Selvfølgelig maatte Betjenten blive siddende, til en Kammerat kom og befriede ham.

Fisseriet drev han lidenskabeligt; han

fjselede med „Vaj“ (Vod), som slæbtes mod Strømmen op ad Aaen. Naar han syntes, det gav for lidt, stillede Garnet tværs over Aaen, Per gif et Stykke frem, ogsaa ude i Aaen, og idet han slog ud i Vandet til begge Sider, drev han Fiskene ind i Garnet.

At tage en Tønde Rug paa Skulderen og gaa over Kongeaaen til Sønderstov Mølle, saa det malet og tage det med hjem samme Dag, det har Per gjort mange Gange. Der fortælles, at engang, han var paa jaadan en Mølletur, tog han endnu en Skæppe Rug med for en Smaamands-kone, som han derved sparede for selv at bære den til Mølle.

Læse og skrive kunde han ikke, men derimod kunde han tælle til en Snes, men saa hørte det ogsaa op. Naar man spurgte ham om, hvor gammel han var, svarede han altid, at han var født den Gang, da Krogstrup brændte, hvilket skete i Aaret 1801. Dette passede paa en Maade godt nok, da han jo fulgte i Aarrækken.

Da han mærkede, at han skulde dø, lod han gaa Bud til Pastor Svejstrup i Bejen, som havde været hans Sjælesørger i den Tid, han var Præst i Rødding og Skrave Menigheder, og bad ham komme. Gamle Svejstrup kom ogsaa, og da han saa be-

gyndte at tale til „Per Ot“ om den sig nærmende Død, siger Per: „Ja, Hr. Pastor, det nytter nu ikke noget, alle mine Forfædre er døde, og jeg skal ogsaa dø; men hør sig mig engang, fanger I nogle Fisk derovre i Bejen Na?“ — Svejstrup kendte nok Per, efter at have talt lidt med ham, og da han begyndte at tage Afsted, vilde Per gerne have, at Præsten skulde komme over og holde Digtalen over ham, naar han var død. Det kunde Svejstrup ikke love; han havde alt betalt svære Bøder til de tykke Myndigheder for at have talt til sine gamle Sognebørn i Sønderjylland, og man havde sagt ham, dersom han gjorde det tiere, vilde man fæste ham i Jængsel. Derimod lovede Præsten at følge Per til Jorde, naar han var død, hvis han da ellers ikke var forhindret.

Paa Skrave Kirkegaard staar en lille ejendommelig Mindesten, som fortæller:

„Her hviler Peter Ottesen, død 78
Aar gammel, født i Askov, død den
4. Juni 1878.“

Krogstrup lille Skole.

Krogstrup havde før sin egen lille Skole, hvorom de Gamle har fortalt adskilligt. Skolebygningen var et lille firkantet Hus med en Dør og to Par Vinduer, det hele

i et Rum, hvor der var Plads til en tolv Børn. Læreren var sædvanlig en ung Fyr, som aspirerede til at komme paa Seminariet og paa denne Maade øvede sig, Løn gav det ikke meget af, og Kosten fik han stiftevis paa Gaardene i Rrogstrup. Der holdtes kun Skole om Vinteren, og de saa Børn, som ogsaa gik hen om Sommeren, maatte gaa til Røbenhoved Skole.

Da Besættelsen af denne Lærerpост kun varede een Vinter ad Gangen, havde man stadig en ny Lærer. Nogle var baade ret skikkelige og dygtige, andre mindre skikkelige og mindre dygtige, og i den Tid er det gaaet broget til.

Naar man blev fed af Undervisningen, tog man Kortene frem og Lærer og Elever spillede Kort. Et Par Tobakspiber, som man havde faaet bragt til Beje, stiftede man til at ryge af, og det hed den Gang, at medens den ene røg, kunde den anden spytte. Tobakken stillingede man sammen til, eller man tiggede den, som det nu bedst lod sig gøre. Saalænge det ikke helt blev overdrevet, men holdt en vis Grænse og Forsigtighed inde, gik det godt, men saa en Vinter gik det for vidt. Læreren og de store Drenges sloges om Kortspillet og Tobakrygningen, og andre Børn klagede hjemme over Forholdet i Skolen.

Resultatet blev det, at Læreren maatte rejse, og Skolen blev lukket og senere nedbrudt.

Den sidste Vinter, Skolen bestod og blev lukket, skal det efter gamle Fortællinger være gaaet meget fortviblet til, og gamle Folk takkede Gud paa deres gamle Dage for, at de var blevene sendte til Skolen i Røbenhoved, hvor de fik noget bedre at se og høre. Halvtredsfindstyve Aar er henrundne, siden denne lille Skole forsvandt, og Mindet om den er næsten forsvundet; men endnu er der flere ældre Folk i Skrave Sogn, som nok kan fortælle noget om den.

Hvor skulde Degnen sidde?

I gamle Dage boede i Rødning en Degn, som besørgede alle Forretninger denne Bestilling vedrørende, baade i Rødning og Skrave Sogn, han førte Kirkebøgerne og Kirkens Regnskaber. I Rødning Kirkebog staar der optegnet om ham:

„Jens Jørgensen

død den 18. Januar 1846.

begravet den 24. Januar 1846.

Sognedegn til Rødning og Skrave fra 1809, Student fra Rolding og senere Hører ved Rolding Latinskole til 1806, hvorfra han havde Pension eller Barte-

penge. 74 Aar, 6 Dage gammel. Han døde af Kræft i Maven, hvilket er attersteret af Læge Borfing i Ribe.”

De gamle Røddingboere omtalte altid Degn Jørgensen meget sympatetisk; han var, sagde de, en fin Mand, gik altid i lange Støvler og tog ofte en Tur igennem Byen, og paa sin Vej samtalede han gerne med Byens Folk. Hans Hustru var fra Kolding og en Datter af derværende Borgmester J u n g h a n s; hun var ogsaa meget afholdt i Byen, men man havde dog det at udsætte paa hende, at hun spiste Melgrød hver Aften til Madver; men det kunde endda være, hvad det være vilde, men, at hun hver Gang skulde have en stor Klat Smør i Grøden og nymalket Mælk at dyppe den i, det syntes nogle Folk, at det var egentlig temmelig meget.

Egteparret levede meget roligt og stille. De havde to Sønner, Hans og Peter. Førstnævnte døde i Rødding den 29. April 1830, 21 Aar gammel. Peter Jørgensen bosatte sig vistnok i Kolding som Snekermester, hvorhen Moderen sandsynligvis ogsaa er draget, da man efter Degn Jørgensens Død ikke hører mere om Familien her i Byen.

„Hvor skulde Degnen sidde?“ Ja, her er Historien:

Degnen havde Ret til at køre med paa Præstens Vogn, naar de skulde til Skrave i Forretninger. Forholdet mellem Pastor Hempel og Degn Jørgensen var lidt spændt, og af den Grund gav Præsten Degnen Anvisning paa at sidde ved Ruffen, men herimod protesterede denne, og da Præsten ikke vilde sidde sammen med Degnen, hvor skulde denne da sidde? Og tage Degnen med, det skulde Præsten. Saa lod Præsten lave en lang, smal Vogn med tre Sæder, i det første sad Ruffen i sit blaa Badmelstøj og med Kasket, i det andet, den saakaldte „Doktorstol“, som hang i Remme, sad Præsten i lusegraa Kavaj og høj Hat, den der rejste Børster for Vind, i det sidste endelig sad Degnen med sin mørkeblaa Kavaj og sin lappuldede Hat. Saadan førte man til Skrave Søndag efter Søndag, og hver Gang Præst og Degn skulde derhen i Embedsmedfør.

Efter Jørgensens Død blev Degneembedet inddraget paa den Maade, at Skolelæreren i Rødding overtog Bestillingen for Rødding, i Skrave Sogn blev det delt mellem Lærerne i Langetved og Røbenhoved.

Degneboligen

og de til Embedet hørende Jorder blev solgte til Højskolen, i hvis Mark den laa,

og som derved fik sit Areal arronderet. Huset blev taget til Bolig af en af Højskolens Lærere, og saaledes boede her fra Begyndelsen af Halvtredserne til henimod 1860 Lærer J. L. Knudsen, og i dette Hus er den nu saa bekendte Forfatter Jakob Knudsen født. Derpaa boede der en gammel Frøken Busch, en født Københavnerinde og Sviogerinde til Herredsfoged Halberg, der i flere Aar, og endelig gamle Tingsskriver Holgersen med sin Datter Marie, som styrede Huset for ham.

Gamle Holgersen døde i Sommeren 1874 og blev begravet i Familiegravstedet paa Skodborg Kirkegaard ved Siden af sin mange Aar forudgangne Hustru og Søn.

Dejneboligen beboedes saa af forskellige Familier indtil 1880, da den brændte. Denne Brand var forudsagt, 25 Aar før den gik i Opfyldelse. Paa Jøer Møllers Gaard tjente en gammel Uolskarl, som kaldtes „store Kresten“. Da han en Morgenstund ganske tidlig var kommen ud paa Marken, saa han Huset staa i Ijs Lue, men før han kom af Hesten, var Synet forsvunden.

„De Denhus“.

Dette laa i „æ Dentoft“ paa en høj Banke, der med sin store, smukke Blomster-

og Frugthave skraanede jævnt ned mod Bygaden og var den mest idyllige Plet i hele Byen. „*De Denhus*“, som de Gamle altid kaldte det, og de Personligheder, som færdes der, hører til de gamle Minder.

Herredsfoged=Boligen.

I det sydvestlige Hjørne af Skrave Sogn, hvor det lig en Nile skæres sig ind mellem Jels og Skodborg Sogne, ligger en herstabelig Bygning, der kaldes Mikkelsborg. Navnet har den efter Skoven, den ligger i, og som omkranser den paa tre Sider. Denne Bygning med tilhørende Økonomihuse og Landerier blev opført omkring ved Aaret 1840 og var bestemt til at være Sæde for Herredsfogden for Frøs- og Kalvs-lund Herreder. I gamle Dage synes det ikke, at Herredsfogden har haft nogen fast Embedsbolig, men har boet, hvor det traf sig bedst, dette skulde nu forandres.

Det er ikke Meningen her at gennemgaa Listen over Herredsfogderne fra de ældste Tider; men det kan jo have sin Interesse at høre Navnene paa dem, som har boet i Rødding og Skrave Sogne, for saa vidt de kendes. Den første, man kender, er *Stafend Terckelsen*, som boede paa *Annesgaard* i Langetved 1542. *Stafend Terckelsen* har kun været Herredsfoged over

Frøs Herred; det kan ses af Skatteregisteret fra 1542; her nævnes

„Tvedelhaue:

Sonerin Warbo, præfectus (Herredsfoged)“

Tal paa Skai nævnes ikke. Tvedelhaue kendes ikke mere, men det nævnes lige efter Farderup (Farup), saa det maa vel have ligget i det Sogn. — Maaſte kan det være det nuværende Tvedhuſe, der ligger nordøſt for Ribe og hører til Farup Sogn.

Den næſte Herredsfoged, ſom kendes, er Hinrich D a u e i H ygum. Hvorlænge han har boet der, vides ikke, men af Udskiftningsdokumentet fra Langetved kan man ſe, at han har boet der i H ygum fra 1770—1782. Derpaa nævnes Herredsfoged A r b o paa Røddinggaard (1790). Her boede han til 1793, da han købte en Gaard i Rødding, ſom han dog kun beſad til Aaret 1799, da Herredsfoged B e r t e l ſ e n nævnes ſom hans Efterfølger i Embedet, i hvilket Sidſt-nævnte blev til Aar 1829. Efter ham følger Overkrigskommisſær H a g e d o r n, men med hans Embedsførelſe gik det uheldigt (ſe: Optegnelſerne fra Rødding By og Sogn!), og han forſvandt fra Rødding 1834. Derefter har der paa Røddinggaard en kort Tid boet en Herredsfoged R i e d e l l, hvem v. R r o g h, ſom boede i Skoddborg, fulgte.

Bedrørende disse to Herrer er det noget vanskeligt at opgive noget nøjagtigt Aarsstal, da Optegnelserne her er noget uklare med en gammel Skattebog som Kilde; men derimod kan med Bestemthed paastaas, at den næste Efterfølger, Herredsfoged *Bruhn*, tiltraadte Embedet i Aaret 1838 og til en Begyndelse boede i Skodborg, men siden flyttede til det nyopførte „Mikkelsborg“; her boede han til den 30. Marts 1848, da han og Tingskriver *Møller* blev fjernede fra deres Embeder paa Grund af deres flevsigholstenske Sindelag.

Tingskriverboligen laa og ligger endnu et Stykke vest for Herredsfogedboligen og er opført i samme Stil, kun noget mindre.

Den næste i Embedet hed *Andersen*, om han har været ansat som virkelig Herredsfoged eller blot midlertidig, kan ikke fastslaas, men i Slutningen af 1849, i Oktober Maaned, er han bleven afløst af Herredsfoged *Aleksander Heide*. Denne tog ikke Bolig paa Mikkelsborg, men boede paa Vejstrupgaard i Røbenhoved hos *H. D. Kloppenborg*. Om de to er der fortalt flere smaa Anekdoter.

Den gamle Kloppenborg vilde nok spørge lidt ud imellem, og det passede nu ikke altid Herredsfogden. En Dag, da en Mand fra Skodborg, som ikke var af Kloppenborgs

Folk, havde været hos Herredsfogden, sagde han til denne, der just kom ud i Gaarden: „Hvad vil han den — — —?“ Heide var en meget høj Mand, og idet han rettede sig i sin fulde Højde, sagde han: „Det angaar kun mig, Herredsfogden, og ikke Dem, Hr. Kloppeborg.“ „Na, a brøer mæ mennem hejer et om et,“ var den Gamles Svar, og dermed var den Potte ude.

Et Aarstid derefter blev Heide ansat som Herredsfoged for Thystrup Herred, og i 1850 flyttede Halberg ind paa Mikkelsborg som Herredsfoged for Frøs- og Kalvs-lund Herreder og Tingskriver Holger sen i et nærliggende Hus.

Dermed var disse to Embeder saa atter besatte paa regelmæssig Maade, hvilket havde kostet saa mange Omskiftelser i Aarene 1848—50. Residensen paa Mikkelsborg blev dog ikke af lang Varighed; thi i Aaret 1853 flyttede de to Embedsmænd til Rødding og tog Bolig i de Huse, som var opførte til dem der i Byen, hvor de boede som Embedsmænd indtil de i 1864 maatte vige for Overmagten.

Den næste Ejer af Mikkelsborg blev Baron Dyring von Rosenkrantz. Han udvidede Haven bethdeligt, plantede en hel Mængde Frugttræer, anlagde Gange i Skoven og forskønnede det hele meget, saa at Skoven

nu fik Præg af et Parkanlæg, og det hele lignede et Herresæde.

Hos Baronen boede ogsaa dennes Svoger Baron Rosenkranz, og om ham har man en lille morsom Fortælling.

Da engang Statteligningsudvalget var forsamlet i Skrave Kirkehus med Pastor Svejstrup som Formand, kom Baronen, bankede paa Døren, traadte ind, bukkede høflig for Kommissionen og udtalte, at han vel var Baron, men ikke formuende, og derfor anmodede han den ærede Kommission om ikke at sætte ham alt for højt i Skat. Pastor Svejstrup svarede, at Baronens Udtalelse skulde blive taget til Følge. Derpaa fjernede Baronen sig, men han var kun kommen godt udenfor Døren, da han hurtigt traadte ind igen og sagde, at han jo nok kunde betale lidt i Skat, for det er da heller ikke saa heldigt at staa alt for lavt ansat. Pastor Svejstrup takkede atter og mente, at de nok skulde træffe den rigtige Sats. Med Hilsen og Tak fjernede Baronen sig og kom ikke igen. Pastor Svejstrup skal have moret sig meget over denne lille Tildragelse.

Efter nogle Aars Forløb, omkring ved 1860, købte Baron Dyring Damager ved Haderslev, som han lod ombygge og tog Bolig der. Mikkelsborg folgte han til Juhl

Bosjen i Langetved, hvis Søster Marie Bosjen boede her i nogle Aar; men saa blev Ejendommen atter solgt og har ofte skiftet Ejer siden, men det synes dog nu at være kommen lidt mere til Ro.

I Tiden fra 1880—90 var Mikkelsborg et yndet Balfartssted om Sommeren. I et langt Vogntog med Musik i Spidsen førte Folk fra Rødding dertil med Madkurve og tilbragte en fornøjelig Eftermiddag. Snart fulgte Goodtemplarerne og andre Eksemplet. Tegteparret, som den Gang boede paa Mikkelsborg, stillede gerne det store Hus, Have og Skov til Gæsternes Raadighed. Men alt gaar jo til sin Tid. Forholdene forandrer sig, og ligesaa gik det her. Det hele svandt hen og hørte op, efter at det gæstfri Tegtepar ikke mere var der til Huse.

Det skal dog nævnes endnu, at her i Nærheden af Herredsfogedboligen har der ligget en stor Gartnerhave, hvori der tidligere har været en betydelig Planteskole for Frugttræer og anden Slags Planter. For omtrent 60 Aar siden ejedes denne af en Gartner Bork fra København. Efter at Herredsfogden var flyttet til Rødding, tabte Pladsen meget. Gartnerhaven forsvandt langsomt og til sidst helt, og Stedet er nu Ungskov og ligger paa den østre Side af Landevejen fra Mikkelsborg Kro mod Syd. Dette

var en lille Afstikker ud over Grænsen ind i Skoddborg Sogn, men kun en lille, og vi skal straks naa tilbage igen til Skrave Sogn.

Kongetoget.

I Efter sommeren 1844 kom Kong Kristian VIII. og Dronning Karoline Amalie paa Hjemrejsen fra Badet paa Fjør igennem Nordvestslesvig for at aflægge et Besøg paa Rødding Højskole, som den Gang lige var bleven oprettet. De to Patrioter Laurids Skau fra Sommersted og Hans Niessen fra Hammelev havde været paa Fjør og faaet Løftet af Kongen om at komme hen at se Højskolen. Om dette Besøg er der fortalt i „Optegnelser fra Rødding By og Sogn“. Med Pastor Hempels Optegnelser som Kilde skal her hid sættes Beretningen om Kongeparrets videre Rejse igennem Skrave Sogn.

Fra Rødding fortsattes Rejsen igennem Langetved By til Skrave Kirke. Her var der rejst en stor, smuk Trepport med fem Spir, og paa hvert af disse vajede et smukt Dannebrog.

Paa Sydsiden af Trepporten stod:

C. R. Hilsen til Landets Fader og Moder C. A.

og paa den anden Side:

„Gud give, at Deres Majestæter, vor

dyrebare Konge og Dronning længe maa leve og virke til Landets sande bedste."

Kongen gjorde Holdt ved Trepporten, hvor han blev modtagen af Pastor Hempel, der var ileet forud, fra Rødning. Efter at et 9-foldigt Hurra var udbragt, traadte Læreren Frydendall fra Røbenhoved frem og sang med Skolebørnene følgende af ham forfattede lille Sang:

„Velkommen, Landets Fader,
Velkommen til os her,
Til hver du dig nedlader
Og har os alle kær.
Gid du maa længe leve
Til Landets Varetægt,
Gid Held og Fryd omsvæve
Dig og din hele Slægt.

Velkommen, hulde Moder,
Her midt blandt dine Smaa.
Gid at vi unge Bøder
Dig stræbe at ligne maa!
Langt Liv og Fryd og Lykke
Vi barnligt ønske dig;
Ja, Dydens Blomstersmykke
Den er ubisnelig."

Kongen takkede for Sangen, hvoraf der blev ham overrakt et Eksempplar af Magdalene Warup, og et andet Eksempplar blev overrakt Dronningen af Anne Marie Kloppeborg.

Derefter fik H. D. Kloppeborg Foretræde og overrafte Kongen en Ansøgning om at faa Lov til at bygge en Vejrmølle ved sin Gaard. Kloppeborg trængte haardt paa og vilde have, at Kongen skulde bevilge det straks, hvilket Kongen dog ikke vilde indlade sig paa, det skulde først til Erklæring. At Erklæringen er falden heldig ud, og at Tilladelsen er bleven givet ham, ser man deraf, at den nu over 60 Aar gamle Vejrmølle i København staar støt og rank paa sin gamle Plads.

Nikolaj Thajsen fra Vangetved overbragte en Ansøgning fra Skrave Sogn om, at det ny Bejanlæg maatte gaa fra Skodborg Hus gennem Skrave Sogn over Rødding til Gram, da Kammerjunker v. Krogh vilde have Vejen fra Jylland over Faldingbro til Fordel for Dyr læge og Kromand Petersen dersteds.

Om dette Bejanliggende kan der maaske senere fortælles noget her i disse Opbyggelser.

Medens Mændene talte med Kongen, underholdt Dronningen sig med Kvindene. Hun talte venlige og kærlige Ord til dem, gav rigelige Gaver til flere og formanede dem til at være flittige og sparsommelige og særlig at agte paa Børne-

nes Opdragelse, at den var kristelig og god.

Sluttelig tog Kongeparret den gamle Kirke i Djeslyn under Pastor Hempels Ledelse. Denne fortalte, at Kirken var bygget af Dronning Dagmar, hvortil Kongen svarede, at det var smukt, at hendes Minde saa kærligt blev bevaret endnu efter 600 Aars Forløb. Hempel bad Dronningen, at hun som en Dronning Dagmar den Anden allernaadigst vilde beskytte Kirken.

Under den tilstedeværende store Folkmængdes Hyldest fortsatte Kongetoget sin Rejse over Røenhoved og Skodborg til Skodborghus, hvor Følget sydfra tog Afsted, og det ventende Følge nordfra indtog dets Plads. Kongen ledsagedes af sine tre Adjutanter, Kammerherre Blicher, Kaptajn Bartmann og Major Fernandes. Desuden fulgte Prinsen af Augustenborg med, som syntes ganske uinteresseret. Medens Kongen var inde i Højsskolen, opholdt han sig hele Tiden ved Bognen og talte ikke med nogen som helst.

Hempels Røretøj førte Prinsen til Skodborg. Hempels store Hund var, som den plejede, fulgt med Bognen, og da Prinsen saa den løbe over Bejen, sagde

han til Ruffen, om det var hans Hund. Nej, det var Præstens, lød Svaret.

„Skal den ogsaa paa Højskole?“ spurgte Brinsen.

„Jeg har ikke hørt, at Højskolen er for Hunde“, svarede Ruffen.

Brinsen brummede endnu et og andet hen for sig selv, men saa forstummede Samtalen. Hempel føjer til, at han ikke har Grund til at tvivle om, at det, hans gamle, paalidelige Karl har fortalt, nok skal være sandt.

Til Minde om Kongeparrets Besøg hænger der i Skrave Kirke to Trætabler. Paa den ene er der malet et kunstigt sammenslynget C. R. og paa den anden et lignende C. A. Der udenom er der paa begge malet en smuk Egefrans og derover en Kongekrone. Begge Tabler har en fælles Indskrift:

„Minde om Deres Majestæters
Nærværelse den 14. September
1844.“

De to fint udjærte Tabler er malede af Maler Jeszen, en Kunstner i sit Fag, der paa den Tid og flere Aar derefter boede i Langetved i et gammelt Hus, som endnu ligger der, lige ved Gaden. Jeg mindes altid denne gamle Skikkelse, naar jeg gaar der forbi, og gentalder i min Erindring

Tiden, da jeg som Dreng saa ham male Pottetøjsbønnen i Rødding og dekorere den med de fineste Blomster.

Pottetøjsbønnen var en Efterligning af Kristiansfelt Pottetøjsbønnen; men denne var lavet af dekorerede haardbrændte tynde Fliser, der gav en dejlig Varme, hvorimod Efterligningen var opført af hjemmelavede Mursten, som beholdt Varmen for sig selv og ikke virkede, som den skulde. Den Slags Bøne forsvandt ret snart.

Saa skal her endnu omtales det Vejandragerne, som Nikolaj Thansen overrakte Kongen, om det ny Vejanlæg maatte gaa fra Skodborghus gennem Skrave Sogn over Rødding til Gramby. Der førtes i den Tid en ret kraftig Vejstrid mellem Skrave og Rødding Sogne. Vejen, der skulde udbygges, var en Fortsættelse af den fra Rødding anlagte Chaussée, som ønskedes ført videre fra Skodborghus over Skrave. v. Krogh vilde have den videre til Foldingbro og derfra til Gram over Rødding. Begge de nævnte Steder var man ibrig for at fremme Andragenderne. Ved Foldingbro støder den helt oppe fra Vestjylland kommende Vej til Rødding—Ribe-Landvejen, saa der derved jo virkelig skabtes en Forbindelse. Striden førtes ret livligt af begge Parter, for Rødding af Forstander

S. Høghsbro, fra Skrave af H. D. Kloppeborg. Sidstnævnte skrev, at Vejen over Rødding kun var en Potte- og Studesvej og ikke havde nogen Betydning. Der- til svarede Høghsbro, at ad Vejen gennem Skrave færdedes intet og skete der ingen- ting, saa den over Rødding vilde saa mere Betydning. Noget Politisk blandedes ind i Sagen, og det endte med, at Vejene gen- nem Skrave og Rødding forblev, hvor de var, og at Chausseen blev lagt fra Skod- borghus over Foldingbro til Ribe.

Et andet Rejanlæg fra samme Tid satte ogsaa Sindene i Bevægelse.

Fra Rødekro over Sandkro, Over Jers- dal og Billund blev der anlagt en Chaussee, der udmundede ved den gamle „Stajsvvej“ noget øst for Klejnbjerg Kro og omtrent lige syd for Jægerup. Planen var, at den skulde føres gennem denne By og videre over Mølby til Jels. Men nu mødte Røddingboerne og de fra Skrave atter op. Ved det Punkt, hvor Vejen imellem Jels og Grønnebæk deler sig efter Skodborg— Skrave og Rødding, forlangte enhver for sit Sogn, at Vejen skulde føres der igennem til Foldingbro. Resultatet blev, at Vejen efter over 60 Aars Forløb fra Rødekro endnu ikke er naaet længere frem end den Gang, men fremdeles stopper op ved den

gamle „Stajsbvej“. Jægerup kan fremvise fine gamle Sandveje fra Oldtiden, men Rødding og Skrave deres grundforbedrede Vejnet fra Nutiden.

Et Andragende.

I Maret 1859 har Skrave Sogn indgivet Ansøgning om at faa sin egen Præst og faa Fællesskabet med Rødding ophævet. Ifølge samme Begæring har Skrave Sogn den Gang haft 785 Inderbyggere.

Til Begrundelse af Ansøgningen anføres, at en Præst godt kan ernære sig i Skrave Sogn, at Skrave tidligere har haft sin egen Præst og Præstegaard, og at Rødding og Skrave er alt for meget for een Præst at varetage og faa videre.

I Hempels Erklæring hedder det herom: „Har Skrave nogen Sinde udgjort et Pastorat med sin egen Præst, maa det have været i den katolske Tid, da her findes Bevis for, at Rødding og Skrave har været forenede i 333 Aar. Anneksgaarden i Langetved har været bortforpagtet saa længe, at den til sidst er forsvunden helt, baade i Landeri og Bygninger.“ Sagen døde den Gang hen, og det blev ved det gamle, men 43 Aar efter kom Adskillelsen. Fællesskabet mellem Rødding og Skrave bestaar ikke mere, og de 162 Tønder og 5 Skæpper

Rug, som Bønderne fra Skrave hver Vinter ved Fastelavnstid skulde aflevere i Rødding Præstegaard, kan de nu beholde hjemme i Sognet til deres egen Præst. Af førnævnte Kvantum Rug fik Degnen 12 Tønder 2 Skæpper, som leveredes ham af Præsten. Siden 1846, da Degn Jørgensen døde, havde Degnen i Rødding jo ikke nogen Tjeneste i Skrave, men de tolv Tønder og to Skæpper Rug var vist en Erstatning fra den Tid.

I Begyndelsen af disse Skildringer er det nævnt, at Skrave Sogn er gaaet tilbage i Inderbyggerantal. Hertil skal der dog tilføjes, at Skrave ifølge Beskrivelsen fra 1838 havde 561 Inderbyggere, efter Hømpels Opgivelse havde Sognet i Aaret 1859 ialt 785 Inderbyggere, og nu i 1913 har det kun 724. Der skal her ikke anstilles nærmere statistiske Undersøgelser over dette, men kun bemærkes følgende:

Det første, som har givet Anledning til Inderbyggertallets Nedgang, er den store Udvandring, som skete efter 1864. Der er næppe noget Sogn, hvor den har været saa almindelig som i Skrave Sogn, hvor Saaaret endnu ikke er lægt. Den anden Grund kan søges i, at Folkeholdet paa de store Gaarde, og isørbright ogsaa paa de mindre, kun er det halve af, hvad det var for et

halvt Aarhundrede siden. Maskiner har indtaget Karles og Pigers Plads, og polske Sommerarbejdere har jo ogsaa gjort deres dertil; deraf kommer saa igen, at for saa Egtestaber og Hjem er blevene stiftede, og Følgen maatte blive en Nedgang i Indbyggertallet.

En Kilometer nordøst for Langetved ligger to større Gaarde; de er begge Udflyttere fra nævnte By. Af de oprindelige Bygninger til disse Gaarde er der dog ikke noget tilbage. Stuehusene er ved begge for mange Aar siden ny opbyggede, og Udhusene brændte senere, saa det hele er i Tidens Løb bleven nyt, men opført paa de gamle Pladser. Den søndre Gaard er bygget til Nikolaj Thansen, en Gaardmands søn fra Langetved, som drev en stor Virksomhed med Træhandel fra Langetved og Rødding Skove. Træet blev ført til Fanø og solgt som Skibstømmer. Selv havde han Part i flere Skibe. Paa Gaarden, der ligger lidt nord for og hedder Brunsgaard, boede paa samme Tid Jeppe Andresen; ogsaa han drev en betydelig Handel med Ejendomme og Træ. De to Mænd sysselsatte i den Tid mange Arbejdere af Sognets egne Folk.

Efter Thansens Død gif denne Gaard over i en fremmed Slægts Eje. Jeppe

Andresens Eftermand paa Brunsgaard blev J. B. E l i a s s e n fra Skodborg, som giftede sig med Andresens Enke. Eliasen var en Tid bekendt for de mange Artifler, han skrev til „Dannevirke“, og han fik det Skudsmaal, at han skrev med en „spids Pen“, og der var ogsaa Kraft i de Artifler, der var skrevne af ham.

Efter at have solgt Brunsgaard flyttede han til Rolding, hvor han er død for nogle Aar siden i Huset hos sin Søn, Historikeren P. Eliasen.

Sjemmearbejde.

For omtrent et halv Aarhundrede siden lavedes der meget Træarbejde i Skrave Sogn, dels til eget Brug og dels til Salg. Ved Huse og Gaarde saa man store Op-
hobninger af Træ fra Sognets Skove og „æ Savlaj“, hvor Træet fik den egentlige første Behandling, saas ogsaa. Dette Arbejde drev man nærmest som Husflid, men hos Indesiddere og Arbejdere drev man det ogsaa som Erhverv. De saakaldte „Træknagere“ lavede Hardebuer, Lestaste, Lestager, Rognstjerte, Hulskoble og meget mere Landbruget vedrørende. Som Husgeraad lavede de Stole, hvor Sædet blev betrukket med Halmreb, og naar det skulde være fint, kom derover endnu et Betræk,

som i det allerfineste Tilfælde var baldhret med Blomster, og saa havde man en smuk Stol til Bedstefar eller Bedstemor. Med dette Træarbejde førte man saa til Markederne i Holsted, Ribe og Varde, hvor de altid fandt rivende Affætning og bragte mangan god Fortjeneste til Hjemmets Arne.

Om disse gamle Trænavere havde man mange Fortællinger. Den største Part af disse Folk boede i Langetved Skov, og her boede ogsaa en af Originalerne, der drev Trænaveriet professionelt, han kaldtes „lille Annes Jennevold“. Han var nu altid saadan lidt stor paa det, men ellers en „møj hovres Mand“. Han vilde gerne spille Kort, hvad for Resten de fleste vilde; men der brugtes aldrig højt Spil, man spillede kun Kort til Tidsfordriv. Engang spillede flere Trænavere Kort i Varde, og saa hændte det, at lille Annes Jennevold blev „bet“ paa Trumf Dame og Gæset. Hvorledes det gik til, kunde hverken han selv eller hans Medspillere regne ud; men at han var bleven „bet“, det indrømmede han; thi han havde ingen Stik faaet hjem. Man spillede en almindelig „Fed og mager“ med hver 9 Kort og fire Mand i Spillet. I mange Aar efter holdt den Talemaade sig, naar en blev „bet“: „Det gik

dig ligesom lille Annes Jennevold i Varde, da han blev „bet“ paa Esjet og Damen.“

De gamle Træknavere er gaaede bort og med dem den gamle Husflid. „De Savlaj“ er forsvunden og „Tællebænken og „Spaankniven“ ogsaa, eller de er satte hen i en Krog, hvor de staar og grunder over den henfarne Tid.

I Barktiden gik det ogsaa meget fornøjeligt til, Gamle og Unge kom i Birkfomhed, Barken blev skrabet og hugget og Læs efter Læs kørt til Røbenhoved Bejrmølle for der at blive malet. Derpaa kørtes den til Afleveringsstederne eller Salgsstederne Varde, Ribe, Tønder og Højer. Ogsaa dette var en indbringende Forretning.

Ræverstolen og Kniplingeskrinet har begge haft deres Hjemsted i Skrabe Sogn. Ræverstolen vel nok mest, den findes endnu, hvorimod Kniplingeskrinet ikke er saa hyppig, men begge Dele bør dog nævnes som gammel Husflid i Sognet.

De gamle Landsbyskræddere, der vandrede fra Sted til Sted, var ogsaa godt repræsenterede her. Man havde den Talemaade, at naar man saa Skrædderen komme og Drengen bagefter med Trealemsmaalet paa Skulderen og „æ Besjen“ hængende bagpaa, saa løb Konen i Huset med

Brødkniven i Haanden ud i „æ Raalgaard“ for at skære Raal ind, thi Raal og Flæst var en vis Ret til Stræbderen.

Med Hensyn til Datidens Sammenkomster, Bryllupper, Barselgilder og Begravelsesstikke, saa var de i Rødning og Strave Sogn saa omtrent de samme, og da de er beskrevne i Rødning Byhistorie, skal de ikke gentages her, da disse to Beskrivelser i en vis Forstand hører sammen.

Pastor Hempel færdedes ofte i Strave Sogn og deltog gerne i de store Gilder, som afholdtes rundt i Sognet. Han var som ung Mand en god Fodgænger og kunde paa den Maade let gøre en ordentlig Tur saavel med Bønderne som med den anden Del af Befolkningen; i det hele og store kom han godt ud af det med Beboerne; men de 162 Tønder og 5 Skæpper Rug, hvoraf Degnen i Rødning rigtig nok skulde have 12 Tønder og 3 Skæpper, var det jo ogsaa nok værd at gøre noget for.

Pastor Svejstrup færdedes ligeledes meget i Strave Sogn, ikke blot da han var dets Præst, men ogsaa siden, og han holdt ofte Forsamlinger der og forkyndte Guds Ord for sine forhenværende Sognebørn. En lille Historie om ham og Lærer Bock,

der forrettede Degnetjeneste, skal her medtages.

I Skrave Kirke er der et lille Orgel, som paa den Tid var i en daarlig Tilstand. Organisten har formodentlig ikke været af de bedste, og da Pastor Svejstrup var en udmærket Sanger, kan man forstaa, at han var fed af dette. En Søndag, da Præst og Degn gik sammen fra Kirken, siger Svejstrup: „Hør nu, min kære Bod, jeg holder ikke af dette her „Virum-Larum“ med dette Orgel, jeg hylder den levende menneskelige Røst“. Degnen betænkte sig lidt, saa siger han: „Ja, men Hr. Pastor, man kan jo dog læse i Bibelen paa sine Steder, at de lovede Herren med Pauker og Trompeters Klang, og at de spillede hndeligen paa Harpe.“ „Ja, ja, min kære Bod,“ sagde Præsten, „det er rigtigt nok, men jeg hylder den levende menneskelige Røst, som jeg siger.“ Efter denne Tid havde Orgelet Ro, og den levende menneskelige Røst, baaren af Svejstrups klare Stemme, gik hen gennem Skrave Kirke.

Hermed sluttes Optegnelserne fra Skrave Sogn, idet jeg beder Gud give Sognet en lys og lykkelig Fremtid, og det er mit Haab, at den unge Slægt vil bevare den hjemlige Jord og følge i ædle Fædres Spor.